

היבטים לשוניים במגילת אסתר פג

דקדוקי קריאה וטעמים במגילת אסתר ובפרשת ויבא עמלק

מגילת אסתר

הערה כללית: יש קוראים שבסוף כל פרק מנגנים ניגון מיוחד כעין זרקא סגול של המגילה. אין לזה מקום כי חלוקת הפרקים היא נוצרית, ואין לייסד מנהגים על חלוקת הנוצרים.

פרק א

א א וְיָהִי: היר"ד בשוא נח, בטעם טפחא. הַמְלִיךְ: מלרע, ההטעמה בלמ"ד. מְהֵדוּ: כדי להבחין שהוא שם מדינה ולא פועל בציווי צריך לקוראו מלעיל ולהדגיש את הדל"ת

א ה וּבְמִלּוֹאֲתַי: יש לקרוא 'ובמלות' האל"ף כלל אינה נשמעת¹ הַנְּמַצְאִים: הצד"י בשוא לא בקמץ

א ו עַל-גְּלִילֵי כְּסָף: הטעם נסוג ללמ"ד. וְעַמּוּדֵי שֵׁשׁ: הטעם נסוג למ"ם. רְצַפְתָּ: הצד"י בשוא נע, הפ"א רפויה²

א ז וְכָלִים מְכַלִּים שׁוֹנִים: במנגינת איכה

א י הַמְשַׁרְתִּים: המ"ם בשוא נח

א יא אֶת-יָפוֹהָ: יר"ד ראשונה בקמץ קטון, פ"א בשווא נח, לא בחירק, יר"ד שנייה בקמץ ומפיק בה"א

א יב בַּעֲרָה בּוֹ: אין טעם נסוג אחור, יש לכל היותר געיה בב"ת הראשונה, להעמיד מעט לפני הגרונית החטופה

א יד שֶׁתָּר: קמץ בת"ו

א יז בַּעֲלֵיהֶן: העי"ן בשוא נח וכן הדבר גם בהמשך. וְלֹא-בָאָה: הטעם בב"ת, היחיד במלעיל כי הוא לשון עבר. בשאר המגילה הטעם באל"ף, במלרע, לשון הווה (בינוני)

א יח פָּרַס-וּמָדִי: געיא בפ"א המראה על העמדה קלה, וכן בפסוק הבא.

א כ פִּתְגָם: הגימ"ל קמוצה ללא דגש והשוא בת"ו נח

א כב שָׂרָר: ש"ן שמאלית

פרק ב

ב א כְּשֶׁךְ חֲמַת: אע"פ שטעם מפסיק מפריד בין המילים, עלול קורא שאינו מבחין בין ח"ת ל"ף רפויה (מבטא "ישראל") להבליע כאן אות; אֲשֶׁר-עֲשָׂתָה: השי"ן בקמץ ומוטעמת עקב ההפסק, וכן לקמן ה יב

ב ב יִבְקְשׁוּ: הקו"ף רפויה בשוא נח

ב ג וַיִּפְקֹד: הו"ו בשוא לא בפתח. וַיִּקְבְּצוּ: הו"ו שוואית. הִגָּא: הגימל בסגול

ב ה אֵישׁ יְהוּדִי...: נוהגים לתת לציבור לקרוא ואחריו בעל הקריאה. מְרַדְּכִי: יש מנקדים וקוראים הדל"ת בחטף קמץ שנקרא כחולם. רוב העולם קורא את הדל"ת כשווא נע רגיל כלומר כעין סגול. שתי הקריאות נכונות.

¹ במילה זו רבו המשתבשים. מה שמטעה הוא שיש ספרים מסמנים כתיב וקרי, וזה מוסיף על הבלבול (גם ההטעמה בלמ"ד מקשה על ההבחנה בין אם יש תנועה באל"ף בין אם אין).

² המדגיש עובר למשמע של גחלת.

ב ו אֲשֶׁר הֶגְלָה... במנגינת איכה. הֶגְלָה, הֶגְלָתָה: ה"א בקמץ חטוף. עֵם יִכְנִיָּה מְלֹךְ-
יְהוּדָה: טעם טפחא בתיבת עֵם, כ"ף של יִכְנִיָּה בקמץ חטוף, נו"ן בשווא נח וי"ד בקמץ, יכונ-
יה. אֲשֶׁר הֶגְלָה: ה"א בסגול

ב ח וּבְהִקְבֵּץ: הבי"ת בשוא נח על אף הגעיא בוי"ו

ב ט וַתֵּשֶׂא חֶסֶד: תיבה ראשונה מלרע ושנייה מלעיל, אין טעם נסוג אחר. לִתֵּת לָהּ: טעם
מונח אינו נסוג אחר והתי"ו בצירי, בהמשך הפסוק לִתֵּת-לָהּ, המילים מוקפות, הלמ"ד ראויה
לקבל געיא, או במילים אחרות, יש לקרא בהעמדה קלה שם
ב יא לִפְנֵי חֶצֶר בָּיִת-הַנָּשִׁים: טעם טפחא בתיבת לִפְנֵי

ב יב כָּדַת הַנָּשִׁים: הדל"ת בקמץ למרות הסמיכות³

ב יג בָּאָה: הטעם באל"ף מלרע יִנְתֵּן לָהּ: טעם נסוג אחר לנו"ן

ב יד בָּאָה ... שָׁבָה: שתי המילים מלרע⁴

ב טו בַּת-אֲבִיחַיִל דָּד: אין פסק בין התיבות כפי שמופיע בקורן ודומיו

ב כא וּמִרְדְּכָי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר-הַמֶּלֶךְ: טעם טפחא בתיבת וּמִרְדְּכָי

פרק ג

ג א וַיִּנְשָׂאָהּ: השי"ן בשוא נע ודגש, להיזהר מהבלעת האל"ף

ג ד כתיב בַּאֲמָרִם קרי בַּאֲמָרִם: כמו כל כתיב וקרי הכתיב אינו נקרא, ואין ל"הדר" לקוראו
בקריאה חוזרת כיון שעל פי המסורת קוראים את הקרי בלבד⁵

ג ו אֶת-כָּל-הַיְהוּדִים אֲשֶׁר: שני תבירים מתרדפים (רצופים) וכן בפסוק הבא: לְיוֹם וּמְחֹדֶשׁ

ג ח בְּכָל מְדִינֹת מְלֻכּוֹתָא: טעם טפחא בתיבת בְּכָל

ג י אֶת-טַבְעָתָא: העי"ן בשוא נח. בֵּן-הַמְּדַתָּא: המ"ם דגושה בשוא נע

ג יב וְאֶל-שָׂרֵי עָם: טעם נסוג אחר לשי"ן. נִכְתָּב וְנִחְתָּם: בשתייהן התי"ו קמוצה, אין וא"ו
החיבור מחברת בין הפעלים אלא בין העניינים בלבד⁶

ג יד לְהַנְתֵּן דָּת: הטעם נסוג לנו"ן ויש געיא בתי"ו

ג טו בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן יֵשְׁבוּ לְשִׁתּוֹת וְהָעִיר שׁוֹשַׁן נְבוֹכַדְנֶצַּר: כשהמילה שׁוֹשַׁן היא
לבדה השי"ן קמוצה, כשהיא סמוכה למילה הבירה השי"ן פתוחה. החל מ-וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן בניגון
איכה

פרק ד

ד א כל הפסוק בניגון איכה

³ [המקדש אשה צריך לומר "הרי את מקודשת לי בטבעת זו (לא זו) כֶּדַת משה וישראל" בדל"ת קמוצה. ברוב הסידורים
הדל"ת פתוחה, וצריך לתקן] בקובץ משנת ס"ז בא דיון ארוך בעקבות הערה זו.

⁴ לדעת ערוך השולחן סי' תר"ץ הקורא מלעיל מחזירין אותו.

⁵ לכן יש להתפלא על מי של"חומרא" קוראים פעמיים גם בבי"ת וגם בכ"ף.

הרי לא מדובר כאן רק בשיבוש אלא בפגיעה בעיקרי האמונה. וזו לשון השלחן ערוך אורח חיים סימן קמא סעיף ח: כל
תיבה שהיא קרי וכתוב, הלכה למשה מסיני שתהא נכתבה כמו שהיא בתורה ונקרית בענין אחר; ומעשה באחד שקרא
כמו שהיא כתובה, בפני גדולי הדור: ה"ד יצחק אבובב והר"ד אברהם ואלאנסי והר"ד שמואל ואלאנסי בנו ז"ל, והתרו
בו שיקרא כפי המסורה, ולא רצה, ונידוהו והורידוהו מהתיבה. ע"כ.

⁶ כבר שמעתי קורא שהטעים כך שיצר חיבור בין השניים

ד ג אָבֶל גְּדוֹלָה... לְרַבִּים: בניגון איכה

ד ז בִּיְהוּדִים - בִּיְהוּדִים: בכל המגילה קוראים **יְהוּדִים** ביר"ד אחת לאחר הדל"ת

ד ח פְּתַב־הֶדְתָּ: למרות הסמיכות התי"ו בקמץ רחב. גַּתָּן לָו: טעם נסוג אחור לנר"ן. לְהִתְחַנֵּן-

לָו: געיה בה"א, אין להעמיד את החי"ת

ד י וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְהִתְדָּ: כך צריכה להיות ההטעמה ולא כקורן ואחרים אשר

הטעימו וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְהִתְדָּ

ד יא וְעַם-מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ: כך ההטעמה במדויקים ויש להקפיד על הפרדת התיבות למנוע

הבלעת המ"ם. בקורן ובדומיו, תיבת וְעַם בתלישא קטנה⁷. אֲשֶׁר יָבֹא-אֶל-הַמֶּלֶךְ: כך

ההטעמה במדויקים, טעם מונח בתיבה אֲשֶׁר ולא בתיבה המוקפת שלאחריה. וְחִיָּה: במלרע

ד יד תַּחֲרִישִׁי: הטעם ברי"ש. הַגְּעַתָּ: העי"ן בפתח, והתי"ו בדגש קל

ד טז הַנְּמַצְאִים: הצד"י בשוא לא בקמץ. אֲבָדְתִּי אֲבָדְתִּי: הדל"ת בשתייהן בשוא נח, בניגון

איכה

פרק ה

ה ב בְּחַצֵּר: יאריך מעט בב"ת להבדיל בין מיודע בסגול לבין בלתי מיודע בשווא וכן הוא בהמשך

בפרק ו ד-ה

ה ג וַיִּנְתֵּן לָךְ: הטעם נסוג לנר"ן ויש געיה בתי"ו

ה ו וַיִּנְתֵּן לָךְ: הטעם נסוג לנר"ן ויש געיה בתי"ו

ה ז וַתֹּאמֶר: מלרע ומ"ם בפתח

ה יא נִשְׂאֹ: השי"ן בשוא נע ודגש, להיזהר מהבלעת האל"ף, לא ניסו

ה יב לֹא-הִבִּיאָהּ: מלעיל⁸. אֲשֶׁר-עֲשָׂתָה: השי"ן בקמץ והטעם מלעיל כמו לעיל ב א, אבל בה'

ה ובו' יד השי"ן בשווא. קְרוּא-לָהּ: געיה בקר"ף

ה יד יַעֲשׂוּ-עֵץ: געיה ביר"ד, יש להאריך מעט בקריאתה למנוע הבלעת העי"ן החטופה. גְּבֻהָ:

אין לקרוא ה"א בפתח ha, הקריאה הנכונה אצל האשכנזים היא אה כלומר ah, בעדות המזרח:

וה wah. וּבֹא-עַם-הַמֶּלֶךְ: כך ההטעמה במדויקים, שלוש המילים מוקפות ומוטעמות במרכא

וכן צריך לקרוא

פרק ו

ו א נִדְדָה: דל"ת ראשונה בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בכמה מקומות⁹

וַיֹּאמֶר לְהִבִּיאַ: תיבה וַיֹּאמֶר ברביע ולא בתלישא כפי שמופיע בקורן ודומיו. וַיְהִי: הוא"ו

בפתח

ו ב הֶסֶף: הסמ"ך בפתח למרות האתנח. בְּקֶשׁוּ: הקו"ף רפויה בשוא נח

ו ג מֵה-נַעֲשֶׂה: השי"ן בקמץ הקורא בסגול משנה משמעות. וכן בהמשך הפסוק

ו ו בְּאִישׁ: הבי"ת בקמץ

⁷ כבר הבהרנו פעמים רבות שסימנים ושאר מקורות ע"פ תנ"ך קורן, אינם בני פלוגתא נגד הנוסחאות המדויקות של ר"מ ברויאר ז"ל. ואפילו במקומות שכתר ארם צובא לא נשתיר בהם. ועובדה היא שגם תוכנת הכתר של בר-אילן מסכימה כמעט בכל מקום לשיטתו (מלבד שיטת הגעיות הקלות שאיננה נוגעת לכאן)

⁸ ברוב הספרים התלישא מסומנת רק על הה"א בסוף המילה. עם זאת הטעם בבי"ת. הוספה כאן תלישא למנוע טעויות.

⁹ סימון החטף נועד להורות על הנעת השווא בלבד.

ו ח לְבַשׁ-בֹּדֶג: געיה בלמ"ד

ו יג וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו: תִּיבַת וַיֹּאמְרוּ בְמַלְעִיל! הַמִּים בְּשׂוֹא נַע וְהַלַּמִּד בְּמִילָה אַחֲרֶיהָ לְלֹא דָגֶשׁ

פרק ז

ז ב וַתִּנְתֵּן לָדָד: טעם נסוג אחר לנ"ן, וגעיה בת"ו להעמדה קלה בת"ו

ז ג וְהִתְאַמְרָה: הַמִּים בפתח

ז ד פִּי נִמְכַרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי לְהַשְׁמִיד לְהַרְגוֹ וְלֹא־בָדָד: יש הנוהגים לקרא בניגון איכה.

ז ו אֲלֹלוּ: במלרע, ההטעמה בלמ"ד¹⁰; בְּנִיזָק: הַנּוֹן בְּצִירֵי וְלֹא בַסְּגוּל

ז ו גְּבַעַת: העי"ן בפתח ולא בקמץ¹¹

ז ח חָפֹז: הטעם בפ"א מלרע

ז ט אֲשֶׁר-עָשָׂה הַמָּן: נגינת הטעם קרני פרה, למי שאין מסורת אחרת, היא: פזר-תלישא גדולה-תלישא קטנה¹²

פרק ח

ח א מָה הוּא לָהּ: תִּיבַת מָה בפתח ולא בקמץ

ח ו פִּי אֵיכָכָה... מלרע ובניגון איכה. בְּאַבְדָּן: האל"ף בקמץ קטן

ח ח אֲשֶׁר-נִכְתָּב: הת"ו בקמץ כדלעיל ג יב

ח ט¹³ הָאֲחֻשְׁדָּרְפָּנִים-וְהַפְּחֹתֹת: במדויקים, התיבות מוקפות, בפחות מדויקים כקורן ודומיו, יש מונח בתיבה הראשונה ואין להגרר אחריהם!

ח יא אֲשֶׁר בְּכָל-עִיר-וְעִיר: תִּיבַת אֲשֶׁר במונח רגיל ולא מונח לגרמיה כפי שמופיע בקורן ודומיו

ח יד יִצְאוּ: טעם משנה – מרכא¹⁴ ביר"ד, יש להאריך מעט בקריאתו

ח טו וּמִרְדֵּי יִצְאָא...: נוהגים לתת לציבור לקרוא ולאחר מכן חוזר אחריהם בעל הקריאה

וְשִׁמְחָה: הַמִּים בְּצִירֵי וּמִטְעֵמַת, צורת עבר בהפסק, אין להטעים בחי"ת

ח טז לִיהוֹדִים הִיְתָה אוֹרָה...: הַצִּיבּוֹר קוֹרָא בְּקוֹל וְאַחֲרָיו הַקּוֹרָא

פרק ט

ט א שְׁבָרוּ: שי"ן שמאלית

ט ג מְנַשְׂאִים: דגש חזק בשי"ן והשווא הוא נע, הקורא נח משבש משמעות כי יישמע מלשון ניסיון (אם בעקבות הנח יבליע את האל"ף: מְנַסִּים)

¹⁰ התלישא מימין לאות הראשונה אינה מראה את מקום ההטעמה אלא שזהו מקומה הטבעי תמיד, ללא כל קשר להברה המוטעמת (הוספנו כאן תלישא נוספת ליתר בטחון)

¹¹ זה משנה את המשמעות. (יש לדון שבדיעבד אפשר לדונו כקמצים אחרים בזמן עבר)

¹² לא ידוע למה בדפוס ניתן סימן זה לקרני-פרה. בכתבי היד צורתו היא כמין V מעל האות המוטעמת. יתכן שטעם נדיר זה מנוגן כך בגלל צורתו בדפוס שאין לה קשר לצורתו במקורות. אגב, התלישות בכתבי היד הן עיגולים. תלישא גדולה – עיגול על האות הראשונה, וקטנה על האחרונה. בדפוס הוסיפו קו קטן אלכסוני. אין לזה קשר לקרני פרה.

¹³ זהו הפסוק הארוך ביותר בתנ"ך!

¹⁴ כבר הערנו שאע"פ שרו"ה מזכיר כלל במשפטי הטעמים שלו שבמילים כגון זו יש מרכא ולא געיה במילה, הוא סימן געיה. בעקבותיו הלכו בתנ"ך קורן. בברויאר וכן בכתר בר-אילן אל נכון במרכא, וכמדומה גם בקורן מתוקן לפעמים בנ"ך במהדורות המאוחרות.

ט ד וְשָׁמְעוּ הַלֵּךְ בְּכָל-הַמְדִּינֹת: טעם טפחא בתיבת וְשָׁמְעוּ והשי"ן בקמץ קטן
ט ז-י: יש לשים לב להטעמת שמות בני המן, חלקם במלעיל וחלקם במלרע. המסורה מזכירה מי
מלעיל ומי מלרע: אלו המסתיימים ב-תא הם מלעיל, דְּלָפוֹן אֲדִלְיָא אַרְיִסִי אַרְיָדִי מלרע¹⁵.
כמו כן נוהגים לקוראם בנשימה אחת כולל את התיבה עֲשָׂרָת; הַרְגוּ: הרי"ש בקמץ ומוטעמת.

ט יב וַיִּנְתְּנוּ לָד: טעם נסוג אחור לנ"ן, וגעיא בתי"ו

ט כב נְהַפֵּךְ: הה"א בשווא נח והפ"א בדגש קל

ט כג וְקַבְּלוּ: לשון יחיד לעומת פס' כז וְקַבְּלוּ שהקרי הוא: וְקַבְּלוּ.

ט כה וּבְבֹאֶה: הבי"ת הראשונה בשווא נח¹⁶!

ט כז קִיְמוּ: קו"ף בחירק חסר והי"ד בדגש חזק ושווא נע (וכן הוא להלן פס' לא). כתיב וְקַבְּלוּ,
קרי: וְקַבְּלוּ בשונה מפס' כג.

אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים: תיבת אֶת במונח ואינה מוקפת כפי שמופיע בקורן ודומיו

ט לא קִיִּם: הי"ד בפתח וכן הוא בהמשך פס' לב

פרק י

י ב תִּקְפוּ: התי"ו בקמץ קטן והפ"א בדגש קל

י ג כִּי מְרַדְּכֵי הַיְהוּדִי... נוהגים לתת לציבור לקרוא פסוק זה לפני בעל הקריאה

קריאת התורה בפורים, שמות יז ח-טז:

יז ח וַיִּלְחָם: במלעיל

יז י אָמַר-לוֹ: העמדה קלה באל"ף בגלל הגעיה שם

יז יא עליית שני

יז יח עליית שלישי

הרב בצלאל אריאל נר"ו.

מגילת אסתר – הגאולה המתגלה בחלוקה היהודית לסדרים
חז"ל חילקו את מגילת אסתר לחמישה חלקים. אולי, כנגד חמישה חומשי התורה שהרי
אמרו שלאחר ההצלה חזרו וקיבלו היהודים את התורה עליהם.
גאולת מגילת אסתר היא גאולה מתוך הסתר כמו הגאולה לעתיד לבוא. כך היא גאולתן
של ישראל, בתחילה קימעא קימעא, כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת. כדברי רבי
חייא לרבי שמעון בן חלפתא בראותם בבקעת ארבל את איילת השחר.
למנצח על איילת השחר מזמור לדוד, הוא המזמור ה- 21 בספר תהילים. חז"ל אומרים
שמזמור זה הוא תפילת אסתר בימי החושך הגדול של גזירת המן. הסיפור על שני
החכמים שהזכרנו שהיו מהלכים בבקעת ארבל אירע בזמן זריחת איילת השחר. "וראו
איילת השחר שבקע אורה". ורבי חייא רבה המלמד את סוד הגאולה מביא חמישה
פסוקים מתוך המגילה להוכחת דבריו.

¹⁵ נוצר מעין מנהג שהציבור קורא גם עשרת בני המן בקול (המשנה ברורה בשם חיי-אדם שולל מנהג זה), כנראה אנשים
רוצים להראות את אורך נשימתם... מכל מקום במקומות הנוהגים כן, על הקורא לחכות עד שהציבור ישתתקו לפני
שממשיך בקריאה.

¹⁶ כמו 'רבבות אפרים' וכדו'. יתכן להתיר למי שחושש מהבלעת אות לקוראו בשווא נע. רצוי מאוד להתאמן לקוראו
בשווא נח הנכון לפי הדקדוק.

חמשת ראשי הסדרים שקבעו חז"ל הם חמשת השלבים המרכזיים בתיאור הגאולה. סדר א': וַיְהִי בַיּוֹם אֲחַשְׁרוּזָשׁ: תיאור הרקע הקשה, אולי הקשה ביותר, להמשך קיומו של עם ישראל.

סדר ב': אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה: הראשון מארבעת פסוקי הגאולה הנאמרים בקול. זהו הפסוק ממנו קורא אדם את המגילה ויוצא בה ידי חובתו לדעת רבי יהודה. וזו אחת מהרפואות שהקדים ה' למכה.

סדר ג': וַיֹּאמֶר הָמֵן לְמֶלֶךְ אֲחַשְׁרוּזָשׁ: גזירת השמד.

סדר ד': וַיִּקַּח הָמֵן אֶת הַלְבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס וַיִּלְבַּשׁ אֶת מְרֻדָּכִי: הניצוץ הראשון של איילת השחר, המעשה הקטן הראשוני המעיד על המהפך, על התחלת בקיעת האור.

סדר ה': לַיהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשִׁשְׁן וְיִקָּר: השלישי מארבעת פסוקי הגאולה הנאמרים בקול. אור הגאולה מתנוסס וליהודים ניתנה הרשות להיקהל ולעמוד על נפשם.

ראשי סדרים ד' ה' מופיעים בדברי רבי חייא רבה.

לפני כ-500 שנה, בעקבות המצאת הדפוס חדרה לתנ"ך החלוקה הזרה של הפרקים. מגילה אסתר חולקה לעשרה פרקים המביעים התייחסות חלולה למגילה, התייחסות כאל יצירה ספרותית של סיפור מתח היסטורי.

אני קורא בזאת לכל בעלי הקריאה בציבור להפסיק לחלק את קריאתם לפיה. אלא שאת הניגון המציין את סוף הפרק ישמיעו בין פרשה אחת לרעותה [ואולי רצוי להקפיד שלא לעשות כן בראש פרשה שנקבעה כתחילת פרק עד שירושו של הנוהג המצוי] ובכך יזכו להדגיש את הראוי והנכון, אמן.

כאן חשוב להדגיש את דברי המשנה ברורה: הכל בנשימה אחת: ובכל המגילה, בין פסוק לפסוק יפסיק רק כדי נשימה, מפני שצריך לקרותה כאיגרת.

חֲזַק וּנְתַחֲזַק בְּעַד עַמֵּנוּ וּבְעַד עַרְי אֱלֹהֵינוּ וְיִי יַעֲשֶׂה הַטּוֹב בְּעֵינָיו:

בצלאל אריאל

הרב גור אריה צור נר"ו. **במדרש אסתר רבה** אומר ר' עקיבא אסתר היא בתה של שרה, **תבוא אסתר בתה של שרה שחיתה שבע ועשרים ומאה שנה, ותמלך על שבע ועשרים ומאה מדינה.**

וליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא.

ואשר על כן על דרך הרמז יאמר שנרמזו אילין מליא במה שנאמר **ותתחלחל המלך מאד** (ה, ד). שיש כאן פעמיים ל"ח. פעם אחת כנגד ל"ח שנה שנחסרו מחיי שרה בעת העקידה, ופעם שניה שנחסרו ל"ח שנה מחיי אסתר בעת שמסרה נפשה לאחשורוש וכאילו נעקדה על מזבח עמה, והצילה עם עקוד עמה.

ועל דרך הצח, ל"ח הוא ר"ת לא חיים. וזה שאמרה אסתר **וכאשר אבדתי אבדתי** (ה, טז). שכן מנין אבדתי הוא י"ט. נת' באתב"ש הוא אחד, הרי יחד י"ח ועם הכולל י"ט.

ופעמיים אבדתי הוא ל"ח. והיינו ותתחלחל.

ועוד יש לרמזו בזה, שכשם שנאמר **באסתר ותתחלחל המלך מאד**, כן נאמר בשרה ותתחלחל שרה בשמעה על העקידה, ושרה היא אסתר בגימטריה קטנה.

כיצד: האות ס' והאות ש' מתחלפות, ת' בגימטרי' קטנה ד', הרי אסתר היא שרה.

ונרמזו בנבואת ירמיהו באמרו: **שרתי במדינות למס** (איכה א, א). ואמרו במסכת כתובות צו א אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המונע תלמידו מלשמשו –

כאילו מונע ממנו חסד, שנא: **למס מרעהו חסד** (איוב ו, יד). וברש"י הממייס עצמו [הכובש והמעלים עצמו] מרעהו, ממיס ממנו חסדים. ולכן לא המיסה אסתר עצמה, וגמלה חסד עם עמה. ובזה השלימה רצון זקנתה, שלא המיסה עצמה על צרת בנה.

בְּיָמֵי הַהֵם בְּשַׁבָּת | הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁרוּזָשׁ עַל כְּפֶאֱס מַלְכוּתוֹ וְגו'

בְּשֶׁבֶת הַמֶּלֶךְ אַחְשָׁרוּשׁ. אמר ר' יוחנן (מדרש רבה פרשה ג' פיסקה י') כל מקום שנאמר במגילה זו למלך אחשורוש, במלך אחשורוש הכתוב מדבר. וכל מקום שנאמר למלך סתם, משמע קדש וחול.

ובשימת לב, רבו בזה הדיעות במפרשים, ורצונם לומר שעוררנו ר' יוחנן לרדת לעומקם של דברים לפי הענין.

ולעומקו של מקרא יש לומר, שכאשר נאמר במגילה אחשורוש, בודאי הוא חול. וכאשר נאמר המלך יכוון לעתים להקב"ה ולעתים לאחשורוש לפי הענין כנ"ל. וכשיאמר המלך אַחְשָׁרוּשׁ, יהיה פירושו לעתים לְבַ מֶלֶךְ בְּיַד ה' (משלי כא, א). שאף על פי שכוונתו חול, כדברי ר' יוחנן, הרי הוא נתון בידי הקב"ה והמלך הקב"ה פועל בו בהמלך אחשורוש כפי רצונו. והוא מושלל הבחירה כשם שהיה עם פרעה.

ואשר על כן, על דרך הדרש יִדְרֹשׁ: בְּשֶׁבֶת הַמֶּלֶךְ הַקַּב"ה על כסא מלכותו למעלה, ובראותו שפגמו בְּשֶׁבֶת לַמֶּטָה, מיד התקיים למטה וְיָהִי בְיָמֵי אַחְשָׁרוּשׁ, שהוא לשון צער, והושיב את אחשורוש על כס המלכות וכו'. זה שנאמר בְּשֶׁבֶת | הַמֶּלֶךְ אַחְשָׁרוּשׁ על כסא מלכותו.

חור | כְּרָפָס וְתַכְלֶת וְגו' (א, ו')

חור. ליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא. הדא הוא דכתיב רְאֵה קְרָאֲתִי בְשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן-אוּרִי בֶן-חֹר לְמִטָּה יְהוּדָה. א"ה. קטע זה יעלה גם לפרשת כי-תשא בשבת הקרובה. ויִדְרֹשׁ לענייני המגילה.

רְאֵה. רְאֵה הַקַּב"ה בְּעֵינָיִם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהַצְמִיחַ לָהֶם שְׁנֵי מוֹשִׁיעִים, מֵרַדְכִי וְאַסְתֵּר, הוּא מֵרַדְכִי הַיְהוּדִי לַמֶּטָה יְהוּדָה. והיא אסתר אשר נקראה בְּשֵׁם¹⁷, כנגד מה שנאמר בבצלאל קְרָאֲתִי בְשֵׁם. והם כְּרָפָס וְתַכְלֶת שֶׁבֶת בְּכָל הָעוֹלָם.

ומרדכי ואסתר כתבו את המגילה ברוח הקדש, כבצלאל, שנאמר עליו בצל אל היית. בן אורי שהאירו את העולם בישועתם, ככתוב לַיְהוּדִים הָיְתָה אֹרְחָה.

בן חור. שהתחיל הנס מחור | [כְּרָפָס] וְתַכְלֶת שֶׁתְּכַלִּית חֹר הִיטָה לְהוֹצִיא מִצִּיּוֹן אֶת מֵרַדְכִי וְאַסְתֵּר. ולעשות להם נס כבעולי מצרים שהיו ס' רבוא ויצאו מעבודת פרך. ואשר לזכר הנס הזה אוכלים בפסח כרפס.

הרי תוקף הנס שסופו מעיד על תחילתו. ותחילתו יעיד על סופו. סופו מעיד על תחילתו שכתוב בסוף המגילה בסיומו של הנס וּמֵרַדְכִי יָצָא מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת תַּכְלֶת וְחֹר וְגו' יעיד על תחילתו במשתה אחשורוש, חור | כְּרָפָס וְתַכְלֶת. ותחילתו בשורש הדורות הוא חור לְמִטָּה יְהוּדָה, יעיד על סופו, הוא מרדכי שנאמר בו לבוש מלכות תכלת וחור.

ועוד נרמזו כאן שעם צאתו של מרדכי מלפני המלך בלבוש מלכות וחור וְגו', יצאו כל היהודים להיות בני חורין מאפילה לאורה ומשעבוד לגאולה שנאמר בן אורי בן-חור.

חור. במסורה ח' גדולה. מצא בעל חוב לגבות את חובו. שצרת המון החלה על שהרגו את חור במעשה העגל. ומשה רבינו הפקידו עם אהרון על העדה בעלותו לקבל את הלוחות, וחור עמד בפרץ למנוע את מעשה העגל והרגוהו. וזה שכתוב באהרון וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו (לב, ה). ודרשו חז"ל ויבן לשון הבנה, מזבח לשון זבח. שהבין

¹⁷ א"ה. ע"ד ההשאלה. כי מי ש'נקראו בשם' היו הנשים שעברו מהגא שומר הבתולות לשעשגו שומר הפילגשים (נפסלו מלהיות מלכה). והמלך בכל זאת שינה את דעתו ורצה אותה באקראי. אסתר נבחרה מיידית להיות מלכה, ולא הגיעה לשעשגו, ויתר הבתולות נשלחו לביתן.

מחור, מהזבוח לפניו, שאם יתנגד להם יהרגו גם אותו וישארו ללא רועה ומנהיג. וזה שכתוב **וְכִזֹּם פְּקֻדֵי וּפְקֻדֹתַי עֲלֵהֶם חֲטָאתָם** (לב, לד).
ועתה פקד ה' את עמו וראם בסעודת אותו רשע, ומצא בעל חוב לגבות את חובו לגלגל עליהם צרת אחשוורוש המתחלת ב"חור | פְּרָפֶס וּתְכֵלֶת".
ועוד נרמז כאן, שכאשר יחזרו בתשובה, יתקיים בהם "חור" למפרע, והיינו רווח. רווח והצלה כפי שאמר מרדכי לאסתר רוח וְהַצֵּלָה יַעֲמֹד לַיהוּדִים מִמָּקוֹם אַחֵר.

מלוא העומר. וינדע הדיבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה.
אפשר מרדכי ירא להגיד לאחשוורוש פן יבוקש ולא ימצא, ומרדכי לא ביקש לסמוך על הנס, אך הגיד לאסתר המלכה, ואולם אסתר בטחה בצדקת מרדכי כי לא יאנח לצדיק כל און (משלי יב, כא). ואפשר שמזה למדו חז"ל (אבות פ"ו¹⁸) דהאומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, שנאמר וְתֹאמֶר אֶסְתֵּר לְמֶלֶךְ בְּשֵׁם מְרַדְּכִי, שאינו מובן, מנא ליה ודאפשר דמעשה שהיה כך היה דנתגלגל הדבר להביא גאולה לעולם, אבל מאן ימר ש"כל" האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם.
אבל לפי"ז י"ל דאסתר היתה מעמדת עצמה בסכנה פן לא ימצא כדבריה, אלא שסמכה על זה שאמרה דבר בשם אומרו, ועל ידי זה יבוא הנס להביא גאולה לעולם. ובוזה מובן דילפינן ממה שעשתה אסתר דהאומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, דאל"כ על מה סמכה שהעמידה עצמה בסכנת נפשות בשביל לספר למלך דבר זה. וכן כתב ביערות דבש (ח"ב דרוש ח).

ג ה מלוא העומר. וירא המן פי אין מרדכי פרע ומשתחוה לו.
אפשר כי פעל ועשה להמרות רוחו, שאפי' מה שהיה צריך לצורך עצמו כשהפיל דבר לארץ, המתין מלהגביהו עד יעבור, שלא יהיה נראה כמשתחוה לו. וזה "וירא המן כי אין מרדכי כורע ומשתחוה" אפילו מה שהוא לצורך עצמו, וזה "לו". ואז "וימלא המן חמה". גם י"ל שחשב המן שמרדכי מונע עצמו בשביל חילול ה', ומצות קידוש ה' הוא בפני רבים ועשרה מישראל, וביחן המן לעבור בפני מרדכי כשיהיה לבדו ואין איש אתו, באופן שלא יהיה חילול ה', כי אין רואה רק המן לבדו, ואעפ"כ לא היה כורע אף "לו" לבדו, ועל ידי זה, "וימלא המן חמה".

ג ז מלא העומר. הפיל פור הוא הגורל לפני המן. אינו מובן כפילות הלשון.
"הפיל פור הוא הגורל". ויראה כי גורל הוא או לטוב או למוטב, והמן חשב כאשר נפל לו הפור בחדש אדר שמזלו דגים, שזה סימן שיבלעם כדגים שאחד בולע חברו. אבל באמת יש בדגים שני ענינים, בולעים, ונבלעים. א"כ יש בבחינת פור של המן שני ענינים, כי פור הוא לפי מחשבת המן שיבלעם כדגים, אבל למעלה בשמים היו נתונים בגורל איך יפול, אם שח"ו יבלע המן ישראל, או להיפך. שאם לא יעשו תשובה, היה הגורל על המן לבלוע, אבל אם ישובו בתשובה יהיה בהיפוך, שיבלע המן צורר ישראל. כלומר שישראל היו נתונים אז בגורל אם לנצח או להנצח. וולכן אמר בלשון כפול "הפיל פור הוא הגורל", כי היה כאן גורל מוטה לכאן ולכאן, לטובת המן כמו שהיה בשעת הגזירה, ולטובת ישראל כמו שנהפך לבסוף. ובאמת דלבסוף היה הגורל לטובת ישראל, וזה שאמר לפני המן, דהגורל היה על מפלתו של המן והצלחת ישראל.

ד יא הרב משה צוריאלי נר"ו
בחירוק-נפש נכנסה אסתר לפני המלך אחשוורוש ביודעה "אֲשֶׁר כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יְבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֶל הַחֲצֵר הַפְּנִימִית אֲשֶׁר לֹא יִקְרָא, אֶחָת דָּתוֹ לְחֵמִית ד'. יא". וכאשר המלך הושיט את ערביט הזהב כדי לחונן אותה ושלא תמות, שאל אותה מפני מה התפרצה לבוא ולשאול ממנו איזו בקשה. נמנעה מלענות ולהביע בקשתה אלא אמרה "אם על המלך טוב, יבוא המלך והמן חיים אל המשתה אשר עשיתי לו".

¹⁸ מודעת זאת שמה שמכונה הפרק הששי של אבות, אינו מסדר המשנה אלא בריתא ממסכת כלה פרק שמיני.

ובכן המלך והמן הגיעו, ועכשיו המלך שואל שוב "מה שאלתך וינתן לך, ומה בקשתך, עד חצי המלכות ותעש" (ה. ו. ו). ושוב לתמהונו אסתר נמנעה פעם נוספת מלענות לשאלתו. אלא בקשה "אם מצאתי חן בעיני המלך, ואם על המלך טוב לתת את שאלתי ולעשות את בקשתי, יבוא המלך והמן אל המשפחה אשר אעשה להם, ומחר אעשה כדבר המלך: מה הענין של "מחר"?

דרשה של חז"ל ידועה, ע"פ מדרש "ילקוט שמעוני" למקרא זה (רמז תתנ"ו). שכל מפלתו של עמלק הוא ענין של "מחר", ומהר"ל ביאר המושג ב"אור חדש" (על אסתר ה. ה; עמ' קסז). וגם הרב יצחק הוטנר טיפל בביאור המדרש ("פחד יצחק, פורים, עמ' מא). אבל אנו נרדוף אחרי פשוט פשוט כדברי חז"ל "אין מקרא יוצא מידי פשוטו" (שבת סג, א). הרי יש סכנת נפשות בסירובה של אסתר, וכמו להתל במלך. גם כשהתפרצה להכנס אל החצר הפנימית, לא ענתה ישירות מה תבקש. וגם בבוא המלך אל המשתה, נמנעה מלענות לדרישתו. והרי עלול אחשורוש לכעוס על סירובה ולהרוג אותה כמו שהרג את ושתי, שגם היא לא נשמעה בקולו?

א"ה. לא שמיע לא סבירא!

חיפשתי בהרבה ספרי מפרשים מפורסמים מה יענו על שאלה זאת. מצאתי רק שלשה שענו. ר' אברהם אבן עזרא על המקרא הנ"ל עונה (ה. ו. ו) "איחרה אסתר לדבר ביום הראשון במשתה-היין בעבור שלא ראתה שום אות שחידש השם ית' בעבור תענית ישראל. וכאשר ראתה ביום השני דבר גדולת מרדכי, חזק לבה". והעתיק הגר"א הדברים בביאורו לאסתר. אבל תשובה זו קשה. מניין לאדם כאשר פונה להציל חיי עם-ישראל עליו לדרוש שהקב"ה יתן סימן? היכן מצאנו זאת בכל פעולה שאנו עושים לשם הצלה, שעל הקב"ה לתת לנו סימן? ועוד, הלא בינתיים היא גם מסכנת את חייה, וללא שום תועלת!

א"ה. איני יודע מה הוא סח! הטענה של סיכון חייה חסרת בסיס, אולי הוא חושב שאסתר בעצם הדחייה למחר מסכנת את חייה, אבל מניין לומר כן? לפי היוסף לקח והגר"א היא מרמזת למלך שיש לה בקשה גדולה, שלא די במשתה אחד להביע אותה. אבל גם השאלה מניין לבקש אות אינה קשה. מצינו למשל בגדעון שגם הוא ביקש אות, גם ישע"י הציע לאחוז לבקש אות.

הרב משה דוד וואלי, תלמיד חבר לרמח"ל¹⁹, עונה כי טרם נתמלאו שלשה ימים של צום כלל ישראל, ובהם ע"ב שעות גימטריא "חסד", ולכן המתינה למלאות את הסכום שהוא סגולה מועילה. תשובה זו קשה לקבל, כי ודאי בכלל ישראל כולו היו הרבה זקנים וחלולים ואי אפשר להם לצום ממש שלוש ימים לילה ויום. ולפי מהר"ל²⁰, הפסיקו הצום בעקיעה ונעממו מזון, לפני שהתחילו צום על יום הבא. ובזה הרי חסרו ע"ב שעות. ועוד אם כן מדוע נכנסה לחצר הפנימי של המלך מתי שנכנסה, ולא המתינה יום אחד נוסף לפני שתכנס אליו, כדי להשלים ע"ב שעות?

הפרשן השלישי הוא המפורסם ר' אליעזר אשכנזי, בעל "יוסף לקח" על אסתר, שהגר"א העתיק ממנו הרבה. הוא כותב שכדי להשפיע על אחשורוש, היתה צריכה גם אסתר להשתתף בשתייה. אבל כיון שהיתה עדיין ביום השלישי של הצום, לא יכלה לשתות יחד אתו. לכן דחתה את בקשתה עד למחרת. תשובה זו חלושה, שהרי צפתה מראש שלא יכלה לשתות אז, ומדוע לא עיכבה כניסתה לחצר הפנימי עד למחרת, ולא להיות הפוזה להכנס מיד. והרי היה אז עדיין חודש ניסן, ועד אדר של היום המיועד להשמדת היהודים היה מספיק זמן רב כדי לבקש. **א"ה. לפי פשוטו של מקרא איננו יודעים מתי נודע למרדכי דבר הגזרה, ואיך השיג את הפתשגן ומתי, אולי עצם העובדה שהאגרות השניות נשלחו רק יותר משלושה חדשים אחרי הראשונות, וכינתיים ובכל מדינה ומדינה מקום אשר דבר המלך: ודתו מגיע אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספד שק ואפר**

¹⁹ בביאורו למגילות, שיר העיריים, רות, איכה, אסתר, מהד' שנת תשמ"ט עמ' רלח.

²⁰ אור חדש, על אסתר ד, טז, עמ' קנח.

יצע לרבים (ד, א), מראה שלא היה זמן רב מדי לכבוז. אבל גם לפי הנקוט שהמן נתלה בחול המועד של פסח, הרי מרדכי הוא המצוות²¹.

ובלומדי ב"תורה תמימה" (על אסתר פרק ה ס"ק ט"ו), כותב לענין אחר, בלי קשר לשאלה שלנו: "כי מִטְבַּע חום המשתה להתרגש ולהתפעל, לרחמים או לרוגז, וחשבה שאולה יחוס המלך עליה, או שיתרגז על המן, כאשר באמת כן היה". ולזה אני מצרף מה שלמדתי ב"חמש מגילות" ("דעת מקרא", הוצ' מוסד הרב קוק, מבוא למגילת אסתר, עמ' 6) בחקירת העורך מי הוא המלך אחשורוש, אם הוא זהה לארתחששתא²², שציוה להפך הקמת בית המקדש (עזרא ד, ז). בין יתר הסימנים שנתן לזיהוי זה, הוא מביא מההיסטוריון והסופר היווני הקדמון פלוטארכוס, בביוגרפיות שכתב על אנשים מפורסמים בתקופות לפני הספירה הכללית, בו סמך על רשימות עתיקות-עתיקות שלא הגיעו לידינו. הוא מוסר כי ארתחששתא זה היה אכזר גם לנאמנים לו, והיה נתון להשפעת פלגשיו, ומביא עוד כמה פרטים מזהים הדומים למעללי אחשורוש. ואחד מהפרטים שם הוא שהיה מתפאר ביכולתו הגדולה לשתות הרבה יין ולא להשתכר²³ (פלוטארכוס, פרק ו) [עד כאן].

התכונה מזכירה לי דברי גערה של ישעיה הנביא "הוי גְבוּרִים לְשִׁתּוֹת יַיִן, וְאֲנָשֵׁי חוֹל לְמִסְךְ שֶׁכָּר" (ישעיה ה, כב) וביאר שם "דעת מקרא" אנשים "המתרשלים במילוי חובתם, ומכלים את כוחם בשתיית יין, והיא בעיניהם הגבורה, כמנהג המתמכרים לשתייה, המתפארים בכוחם לשתות הרבה בלי להשתכר".

ובזה בס"ד מצאתי מענה לשאלה מדוע אסתר דחתה את הבעת משאלתה עד למחר. היא היתה מעוניינת לבקש מהמלך לתלות את המן, שהוא היה ממש מכובד ביותר, ראשון-במעלה מכל השרים, כדי שתטה את המלך לעשות מהפך קיצוני כזה עליה לפעול לאיבוד עשתונותיו, שיתפעל על ידי הרבה היין. לכן לא יכלה לבקש ממנו זאת בבואה לחצר הפנימי של המלך, כי עדיין לא שטה אז יין, הצטרכה להזמין אותו למשתה היין.

בדקתי בקונקורדנציה ומצאתי כי המלה "משתה" מופיעה במגילה עשרים פעמים, ארבע פעמים לעניני משתאות שערך אחשורוש, ופעם אחת ע"י ושתי, וחמש עשרה פעם בקשר למשתאות אסתר. נאגב, מזה מקור למונהג חז"ל לשתות יין בפורים, כי כל המאורעות ארעו ע"י יין. הגדרת "משתה" אינה סעודה של לחם ובשר בלבד, אלא אם כן יש שם גם יין, לכן אינו נקרא "סעודה" אלא "משתה". אבל ארבע פעמים במגילה היא לא רק מכונה "משתה" סתם אלא בצירוף מלת "יין", "משתה יין" (אסתר ה, ו; וכן פרק ז, פסוקים ב, ז, ח הנוגעים לענינו, עת ניסתה אסתר להשפיע על אחשורוש).

²¹ א"ה, במציעי הפירושים יש שתי שיטות. אחת לדחות (הרבה פעמים בקש) כל פירוש אחר; השנייה להציע מבחר פירושים ולהוסיף הצעה נוספת. ברור ששיטה שנייה עדיפה.

²² יש מחלוקת פרשנים מי הוא ארתחששתא זה. אבל חז"ל במדרש אסתר (א, ג) אומרים כי הוא עצמו אחשורוש (המוזכר בעזרא ד, ו) שציוה להפסיק בנין בית המקדש. וכן אמר תרגום ראשון לפסוק הראשון של המגילה, וכן אמרו שם על פסוק זה ר"א אבן עזרא, וכן רלב"ג. וכן אמרו ר' משה קמחי [נאחיו של רד"ק], וכן ר' ישעיה מטראני [נדבריהם הובאו במהד' בר-אילן] "מקראות גדולות-הכתר" לספר עזרא ד, ו.

²³ ויש לזה גם רמז בדברי חז"ל, כאשר דרש אחשורוש שאשתו ושתי תופיע לפני קהל האורחים שבמשתה, ללא בגדים, שלחה לו ע"י שליח מלים מעליבות [כאן תרגמו הגמרא לעברית]: "ויקצוף המלך מאד וחמתו בערה בו" (אסתר א, יב) למה דלקה בו כל כך? [=הערת צוריאלי, שהמקרא הכפיל לשונו, גם קצף גם חימה? אמרה] 'בן שומר סוסים של אבא, אבא [=בלשאצר, דניאל ה, א] לפני אלף שטה יין ולא השתכר, ואותו איש [נאחשורוש] השתטה בינו! מיד 'חמתו בערה בו' [עכ"ל הגמרא]. לא כעס על מה שסרבה לבוא, אלא כעס על שפגעה בכבודו, במה שתמיד הוא התפאר והתרברב שאפשר לו לשתות יין בכמות מרובה ולא ישתטה בינו, וכאן הכריזה מול עם ועדה שאינו כן, ומפני זה בלבד גזר עליה עונש מות. והרי מקור כדברי ההיסטוריון הנ"ל. א"ה, במגילה לא נאמר שגזר עליה מוות, אלא שממוכן יעץ שהיא לא תבוא עוד אל המלך בחוק של ז'לא יעבור', ולכן היו חייבים למצוא מלכה חדשה, אבל בחז"ל משמע שאכן הוצאה אל הורג.

כלומר שעיקר מסיבת המשתתפים היא אך ורק ביין, בלי מאכלים אחרים נוספים.²⁴ כי ענין המפגש הוא אך ורק יינות שונים, מכל הסוגים, מכל מיני שנות-ייצור וכדומה לטעמים שונים.

אסתר קיוותה לבקש בקשתה מהמלך להציל את עמה, עת שהוא מושפע הרבה מהיין, אבל לפי דברי פלוטארכוס המלך הזה [ארתחשסתא] היה מורגל מאד ביין ולא איבד עשתונותיו ביום הראשון של המשתה. לכן בראותה זאת ביום הראשון בְּקִשָּׁה דחיה ליום נוסף, כדי לנסות שמא **מחר** תצליח יותר להטות אותו למלאות את בקשתה להציל את עמה, ושמא אגב כך גם לתלות את המן.

וכך היה! לפעמים המתונות מועילה. תמיד עדיף לחכות עד יבשילו התנאים המוכשרים יותר להשגת המטרה, מאשר לאחוז בהשתדלות הפוזה כאשר ספק יש אם תועיל במצב הנוכחי. זאת במיוחד אם מדובר רק להמתין זמן קצר של יום אחד. גם זאת אחד מהלימודים החינוכיים שיש ללמוד מהמגילה הזאת. **ע"כ הרב**

משה צוריאל

מכתב שנשלח ופורסם.

בס"ד יום ג' לסדר ונקדש בכבודי

למערכת שלום!

בהתקרב ימי הפורים רציתי להתריע על שני עיוותי הצנזור שנכנסו לסידורים.

אחד מהם נוגע לדינא דתלמודא שאינו מקוים עקב הצנזור.

א. בסליחות לתענית אסתר, בפזמון במתי מספר בבית לפני האחרון בחלק מהסידורים: השיבנו למנוחתך כי ידך לא תקצר. במקור: בְּאַפְּךָ קוֹמְנָה עַל הַצְּוֹרֵר הַצָּר.

ובבית האחרון: לוחצינו ישלימו אתנו (!) ועוונותינו תשליך במצולה. גם מי שלא מבין בנושא יבין שאסור לומר כן, ועדיף לא לומר כלום מלומר את זה.

במקור: לוחצינו תמַעַד וּמְלֵאָם חֲלָחֵלָה.

ב. וכבר נתנו דוגמא של דינא דתלמודא שאינו מקוים עקב השמטת הצנזור והוא:

באו"ח סי' תר"צ סעיף טז צריך שיאמר 'ארור המן ברוך מרדכי ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל וכו' ברוכים כל וכו'! מהו הזכנו? מנהג אשכנזים לשיר שושנת יעקב [שהוא הסיום של אותיות ש' ות' של אשר הניא], ואחריו בחרוזים ארור המן וכו' ובסידורים לא נדפס אחר כך. אבל שרים, ארורים כל הרשעים ברוכים כל הצדיקים. ובאמת ברא"ש בטור וברבנו ירוחם כתוב: אַרְוִירִים כָּל הָעָרְלִים בְּרוּכִים כָּל יִשְׂרָאֵל. ומי

²⁴ כהגדרת חז"ל "חברים שהיו מסובין לשתות יין" (פסחים קב. א.).

שאומר או שר ארורים כל הרשעים אינו מקיים דין מהשלחן
ערוך ומובא ברא"ש מכ"י הלא מצונזר וברבנו ירוחם ובטור.
ויבוא על הברכה הרב צבי כוהן ז"ל שבמגילה המצורפת
לספרו על פורים הוא נותן את הנוסח הנכון: **אַרְוִרִים כָּל
הָעָרְלִים בְּרוּכִים כָּל יִשְׂרָאֵל.**

בכבוד רב ובברכה

אליהו לוין

תָּנוּ לְחֵכֶם וְיִתְחַם-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר גליונות <https://gilyonot.jewishoffice.co.il>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בעושות ללשוניים

בכתובת: info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺